International Online Journal of Educational Sciences, 2016, 8 (1), 138 - 149

iojes
www.iojes.net

International Online Journal of Educational Sciences

ISSN: 1309-2707

Values That Faculty Members Want Students to Have*

Ahmet Özcan[1] and Seyat Polat[2]

[1]*Bozok University, Department of Foreign Languages, Turkey,* [2]*Mevlana (Rumi) University, Faculty of Education, Turkey.*

ARTICLE INFO

Article History:
Received 11.04.2015
Received in revised form 17.09.2015
Accepted 26.09.2015
Available online 10.01.2016

ABSTRACT

The aim of this study is to determine which values faculty members prefer for their students, why they prefer those values and to reveal their thoughts about values education. The study was conducted in the 2013-2014 academic year with 21 faculty members who work at the faculty of arts and sciences and faculty of education of a state university. Phenomenology design, which is one of the designs of qualitative research, was used in the study in order to collect the data. The data was gathered with a semi-structured interview form prepared by the researchers. The descriptive analysis method was used thanks to NVvivo 10 program in the analysis of the data. According to the findings of the study, faculty members prefer the "respect" value most and they think that values should be taught first in the family and also during preschool education. In addition to this, they do not carry out programmed educational activities for values education.

© 2016 IOJES. All rights reserved

Keywords:
Values, Values Education, Faculty Members' Views

Extended Abstract

Purpose and Significance

This study aims to determine which values faculty members want their students to have, why they prefer these values and what they think about values education. This study is important because there are limited publications in literature that focus on faculty members and their perspectives on values education.

Method

The study group, the data collection process and analysis of the data were designed according to qualitative research techniques in this study. "Qualitative research is a kind of research that uses qualitative data collection techniques such as interview, observation and document analysis and presents perceptions and incidents in their natural environment in a realistic and holistic way."(Yıldırım and Şimşek, 2011: 39). Phenomenology design, which is one of the qualitative research designs, was used in this study in order to collect the data. The study was carried out in a state university in 2014 with 21 faculty members who work in the faculty of arts and sciences and faculty of education. Standardized open-ended interviews were used in the data collection process by implementing a semi-structured interview form which was prepared by the researchers. In the analysis of the data, descriptive analysis was made by using the "QSR NVivo 10" packet program. During the analysis process, the data was ordered in documents under each question and these documents were then transferred to the NVivo 10 program. In line with the data obtained as a result of the analysis, three main themes and 20 sub-themes were developed. The main themes are the thoughts of the

*This study was presented verbal in "International Symposium on Social Studies Education III" (28-30 April, 2014 Gazi University, Ankara).

[1]Corresponding author's address: Bozok University, Department of Foreign Languages, Yozgat, Turkey
Telephone: +90 (354) 212 44 42
Fax: +90 (354) 212 11 93
e-mail: ahmet.ozcan@bozok.edu.tr

DOI: http://dx.doi.org/10.15345/iojes.2016.01.012

faculty members about the values they primarily prefer, methods that faculty members use in order to suggest values to students finally, their thoughts about when values should be conveyed to students.

Results

The results of the study show that faculty members mostly want their students to have the value of "respect." At the same time, values such as "being open-minded, being ambitious, being hard-working" rank among the primarily preferred values.

The other finding is that faculty members try to suggest values mostly by simply mentioning about them in their courses. They also indicate that values can be given to students by showing them in their own life firstly, by being a role model, or by giving good examples such as case studies or other role models.

Faculty members think that values should be taught firstly in the "family,"then during the "preschool period" and "by the beginning of elementary school". In addition to this, they stated that values should be given in each school level and that at each level, different values should be focused on.

Discussion

According to the first finding of the study, faculty members want their students have "respect" value most because they see "respect" as an essential part of interpersonal communication.

The second finding of the study reveals that faculty members mostly mention about values in their courses is that they want to try to be a role model for their students. This finding shows that faculty members try to give the values randomly, they do not have a system and they do not use specific methods and techniques. This may be because values education is not dealt with enough at the university level and faculty members think that students should have gained the values previously.

The third finding of the study shows that faculty members think that values should be taught in the family and preschool periods. It may be said that faculty members think values should be taught at early ages because the personality of individuals forms in this period.

Conclusion

In conclusion, faculty members see "respect" as the most important value that their students should have. In addition, they do not teach values in a programmed way and they try to teach them by mentioning and role-modelling. Faculty members also think that values should be taught in the family and in the early ages.

Öğretim Elemanlarının Öğrencilerde Görmek İstediği Değerler *

[1]Ahmet Özcan ve [2]Seyat Polat

[1]Bozok Üniversitesi, Yabancı Diller Bölümü, Türkiye, [2]Mevlana (Rumi) Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkiye.

MAKALEBİLGİ

Makale Tarihçesi:
Alındı 11.04.2015
Düzeltilmiş hali alındı 17.09.2015
Kabul edildi 26.09.2015
Çevrimiçi yayınlandı10.01.2016

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, üniversitelerde çalışan öğretim elemanlarının öğrencilerinde görmek istedikleri değerlerin neler olduğunu tespit etmek ve bu değerleri tercih etme nedenlerini belirlemek; değerler eğitimi konusundaki düşüncelerini ortaya çıkarmaktır. Araştırma; 2013- 2014 eğitim-öğretim yılında bir devlet üniversitesinin Fen Edebiyat Fakültesi ve Eğitim Fakültesinde çalışmakta olan 21 öğretim elemanıyla yürütülmüştür. Araştırmada verilerin toplanması amacıyla, nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Verilerinin elde edilmesi için araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır Araştırma kapsamında elde edilen verilerin çözümlenmesinde NVivo 10 programı aracılığıyla betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre öğretim elemanları öğrencilerinde en çok görmek istediği değer "saygı"'dır. Ayrıca öğretim üyeleri bu değerin, ailede ve okul öncesi dönemde kazandırılması gerektiğini düşünmektedirler. Sonuç olarak, değerlerin kazandırılması için programlı bir öğretim faaliyeti yürütülmesi gerektiği önerilmiştir.

© 2016 IOJES. Tüm hakları saklıdır

Anahtar Kelimeler:
Değerler, Değerler Eğitimi, Öğretim Elemanı Görüşleri

Giriş

Son yıllarda bilim ve teknoloji alanında meydana gelen değişimlerin, sadece bireylerin hayatını değil, toplumların yapısını ve işleyişini de önemli ölçüde etkilediğini söylemek mümkündür. Bu etkilenmenin hem olumlu hem de olumsuz yanları olmaktadır. Zamanı etkili kullanma, bilgiye hızlı erişim, teknolojinin hayatın her alanına entegre edilmesi gibi olumlu yönlerin yanı sıra, sosyal ilişkilerde zayıflama ve değerlerde yozlaşma gibi olumsuz etkilerin olduğu da söylenebilir. Bireylerin ve dolayısıyla toplumun, yaşanan hızlı değişim sürecinden en az zararla çıkması için bazı alanlara önem vermesi gerekir. Önem verilmesi gereken alanların başında da değer eğitimi gelmektedir (Çelikkaya ve Filoğlu, 2014).

Değer kavramı, farklı disiplinlerde ele alındığı için farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu bakımdan iyi ya da kötü olan her şey bir değer ifadesi olarak kullanılmaktadır. Sosyal bilimlerde değerlerin, daha çok bireysel ve toplumsal kuralları düzenleme, bireyin davranışların devamlılığını ve düzenliliğini anlamlandırma ile varlık ve olguları tanıma gibi rolleri üzerinde durulmaktadır (Özdaş, 2013: 10). Rokeach (1973; Akt. Izgar, 2013: 12) değerlerin farklı durumlarda davranışa kılavuzluk eden standartlar olduğunu belirtmektedir. Kurtdede Fidan (2009) ise değeri toplumsal kültürü oluşturan inançlar, fikirler ve normlar sisteminin her biri olarak tanımlamaktadır.

Değerler toplumsal yapının içinde hayati öneme sahiptir. Günümüzde teknoloji ile oluşan hızlı değişimler nedeniyle genç nesillere değerleri aktarma konusunda sıkıntılar yaşanabilmektedir. Bu değişimler gerek bilgiyi üretme gerekse bilgiye rahat ulaşabilme açısından önem taşırken çoğu zaman toplumların değer yargılarında da aşınmaya neden olabilmektedir. Bu koşullarda sağlıklı toplumsal değerlerin devam ettirilebilmesi için çocuk ve gençlere sağlıklı kişiliğin temelini oluşturan toplumsal ve evrensel değerlerin kazandırılması büyük önem taşımaktadır. Değerlerin kazanılma sürecinde aile öncelikli olmak üzere, eğitimcilere ve topluma büyük sorumluluklar düşmektedir (Doğanay, 2006). Bir toplumun kalitesi ve geleceği her yönden iyi yetişmiş ve iyi karakter sahibi insanların varlığına bağlıdır. İnsanlar iyi ahlaki karaktere kendiliğinden sahip olmazlar. Değerler çocuk ve gençlere evde ebeveynler, okulda ise öğretmenler kanalıyla aktarılır ve yaşatılır (Neslitürk, 2013: 13).

* Bu çalışma USBES III Kongresi'nde (28-30 Nisan 2014 Gazi Üniversitesi, Ankara) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

[3] Sorumlu yazarın adresi: Bozok Üniversitesi, Yabancı Diller Bölümü, Yozgat, Türkiye
Telefon: +90 (354) 212 44 42
Faks: +90 (354) 212 11 93
e-posta: ahmet.ozcan@bozok.edu.tr

DOI: http://dx.doi.org/10.15345/iojes.2016.01.012

Bununla birlikte günümüzde değişen toplum ve aile yapısı ile birlikte, çoğu ailede öğretilmeyen ahlak ve değerlerin okullar tarafından öğretilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. İnsanların iyi ve kötüyü ayırt edebilmeleri, yani ahlaki yargılarının gelişiminde eğitimin önemli bir yeri vardır (Acat ve Aslan, 2011). Bu sebeple son yıllarda değerler eğitimi önem verilen ve hakkında çok sayıda araştırma yapılan bir kavram haline gelmiştir (Katılmış, Ekşi ve Öztürk, 2010).

Değer eğitimi ile toplumun sahip olduğu sosyal, siyasal, kültürel ve estetik değerlerin öğretimi kastedilmektedir (Veugelers ve Vedder, 2003; Akt. Balcı ve Yelken, 2013). Değer eğitimi, insana özgü olanakları, insanı insan yapan ve diğer canlılardan ayıran olanakları başka bir deyişle insana özgü bütün etkinlikleri insansal etkinlikler olarak amaçlarına uygun tarzda gerçekleştirebilecek duruma gelmelerine yardımcı olmaktır (Dilmaç, 2007: 4). Bu konuda yardımcı olacak en önemli unsurun okul ve dolayısıyla öğretmen olduğunu söylemek mümkündür.

Değerlerin kazandırılmasında önce aileye sonra da eğitim kurumlarına çok önemli görevler düşmektedir. Okul, öğrencinin eğitim amaçları ile belirlenmiş davranışlara sahip olma sürecini yönlendirirken bu süreçte bireyin davranışlarını etkileyecek ve örnek alınacak kişi öğretmendir. Öğretmen davranışları, öğrenci davranışlarının belirleyicisidir. Değerlerin kazandırılmasında bu nedenle öğretmenler belirleyici bir unsurdur (Memiş ve Gedik, 2010). Çünkü okullarda nitelikli öğrenme ortamlarının düzenlenmesinde öğretmen önemli rol oynamaktadır. Öğretmen, öğretimin yönetici olarak belirlediği öğrenme hedefleri doğrultusunda öğrencisine ve öğrenme sürecinin özelliklerine uygun biçimde dışsal olayları seçme, düzenleme, uygulama ve denetleme görevlerini yerine getirebilmelidir (Senemoğlu, 2011).

Öğretmenlik yalnızca birtakım bilgilerin aktarılmasını kapsayan bir meslek olmanın ötesinde, genç nesillere değerler kazandırılması hedefini de içeren bir meslektir (Bakioğlu ve Tokmak, 2009). Öğretmen karakter eğitimi uygulamalarında; öğrencilerle ilgilenen, onlar için model ve rehber olan, duyarlı, ahlaki disipline sahip, demokratik bir sınıf ortamı yaratan, değerleri işbirliğine dayalı olarak, ahlaki düşünmeyi ve çatışma çözüm becerisini kazandırarak öğreten kişi görevini üstlenmektedir (Linkona, 1997). Dolayısıyla değerler eğitimi sürecinde öğretmen görüşlerinin önemli bir rolü olduğunu söylemek mümkündür.

Değerler eğitimi hakkında yapılan çalışmalar incelendiğinde, öğretmenlerin (Bakioğlu ve Tokmak, 2009; Balcı ve Yelken, 2010; Balcı ve Yelken, 2013; Çelikkaya ve Filoğlu, 2014; Dönmez ve Cömert, 2007; LePage ve diğ., 2011; Meydan ve Bahçe, 2010; Özmen, Er ve Gürgil, 2012; Thornberg, 2008; Yılmaz, 2009; Yiğittir ve Öcal, 2011) ve öğretmen adaylarının (Altunay ve Yalçınkaya, 2011; Dilmaç, Ertekin ve Yazıcı, 2009; Dilmaç, Bozgeyikli ve Çıkılı, 2008; Kurtdede ve Fidan, 2009; Oğuz, 2012; Sanger ve Osguthorpe; 2011) görüşlerini inceleyen çok sayıda çalışma bulunduğu, ancak üniversitede öğretim yapmakta olan öğretim elemanlarının değerler eğitimine ilişkin görüşlerini inceleyen çalışmalara ise yeterince yer verilmediği görülmektedir. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı, üniversitede görev yapmakta olan öğretim elemanlarının öğrencilerde görmek istedikleri değerlerin ne olduğunu ve neden bu değerleri tercih ettiklerini ortaya koymaktır. Bu sayede, değerler eğitiminde hayati bir role sahip olan öğretmenleri yetiştiren öğretim elemanlarının, onlardan ne gibi beklentileri olduğu ve bu değerleri nasıl kazandırdıkları tespit edilecek değerler eğitiminde öğretmen yetiştirme boyutuna ışık tutmaya çalışılacaktır.

Yöntem

Model

Öğretim elemanlarının öğrencilerinde görmek istedikleri değerlerin neler olduğunu tespit etmeyi amaçlayan bu araştırmada; örneklem seçimi, veri toplama yöntemi ve verilerin analizi nitel araştırma yöntemine göre desenlenmiştir. Araştırmada verilerin toplanması amacıyla, nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Fenomenoloji deseni, günlük yaşantıların anlamı veya yapısı hakkında derinlemesine bir anlayışa ulaşılmasını amaçlar (Patton, 2014: 104).

Katılımcılar

Araştırma; 2013- 2014 eğitim-öğretim yılında bir devlet üniversitesinin fen edebiyat fakültesi ve eğitim fakültesinde çalışmakta olan 21 öğretim elemanıyla yürütülmüştür. Katılımcılar, amaçlı örneklem türlerinden uygun örneklem yöntemine göre belirlenmiştir. Uygun örneklem zamana, paraya, yere ve cevaplayanlara dayalı koşulları içerir (Merriam, 2013). Uygun durum; her iki fakültede de çalışan öğretim elemanlarının öğretmen yetiştiriyor olmasıdır.

Katılımcıların bölümlerine göre dağılımı; Biyoloji bir kişi, Matematik bir, Fizik iki, Kimya bir, Tarih iki, Türk Dili ve Edebiyatı üç, Fen Bilgisi öğretmenliği dört, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği iki, Sınıf Öğretmenliği üç, Okul Öncesi Öğretmenliği de iki kişi şeklindedir. Katılımcıları 13'ü erkek ve 8'i bayan olmak üzere toplam 21 kişiden oluşmaktadır. Öğretim elemanlarında 1 kişi profesörlük, 5 kişi doçentlik, 9 kişi yardımcı doçentlik ve 6 kişi de öğretim görevlisi/araştırma görevlisi/okutmanlık akademik düzeyine sahiptir.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin elde edilmesinde standartlaştırılmış açık uçlu sorulardan yararlanılmış, veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu; örneklem dışında olan, eğitim programları ve öğretim alanından bir, eğitim yönetimi alanından ve sosyal bilgiler öğretmenliği alanından da bir olmak üzere değerler eğitimi ile ilgili çalışmaları olan toplam üç öğretim üyesinin görüşüne sunulmuştur. Gelen görüşler çerçevesinde formun ilk bölümünde öğretim elemanlarının kişisel bilgilerini belirlemeyi amaçlayan sorulara; formun ikinci bölümünde ise öğretim elemanlarının görüşlerini almak amacıyla üç soruya yer verilmiştir. Bu çerçevede formun ikinci bölümünde bulunan soruların içeriği; I. öğretim elemanlarının öğrencilerinde görmek istediği değerler, II: bu değerleri nasıl kazandırdıkları ve III: bu değerlerin ne zaman kazandırılması gerektiği şeklindedir. Formda öğretim elemanları değerler eğitimine uzak olabilirler düşüncesiyle Sosyal Bilgiler programında yer alan değerler listelenmiş ve bu değerler arasından seçim yapmaları, gerek duydukları takdirde yeni değerler de ekleyebilecekleri belirtilmiştir. Daha sonra form, araştırmacılar tarafından katılımcılara yüz yüze görüşerek teslim etmek suretiyle dağıtılmış, birkaç gün sonra ise tekrar toplanmıştır. Bu süreçte katılımcıları yönlendirmekten kaçınmak amacıyla araştırmacılar herhangi bir müdahalede bulunmamış, katılımcılardan sorulara istedikleri şekilde cevap vermeleri istenmiştir.

Verilerin Analizi

Görüşme formunda elde edilen verilerin değerlendirilmesinde "QSR NVivo 10" paket programı yardımıyla, betimsel analiz yapılmıştır. Görüşme verilerinin analizinde ilk önce her bir soru maddesinin altına görüşmelerden alınan veriler dosyalara sıralanmıştır. Elde edilen bu dosyalar NVivo 10 programına aktarılmıştır. Analiz sürecinde görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda; öğretim elemanlarının öncelikli olarak tercih ettiği değerlere yönelik görüşler, değer kazandırma yöntemleri ve değerlerin kazandırılma zamanı ile ilgili görüşleri olmak üzere 3 ana tema ve 20 alt tema oluşturulmuştur. Analiz sonucunda elde edilen bulgular araştırma soruları temel alınarak aşağıda sunulmuştur. Ayrıca model ve tabloların altına doğrudan alıntılara yer verilerek bulgular desteklenmeye çalışılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

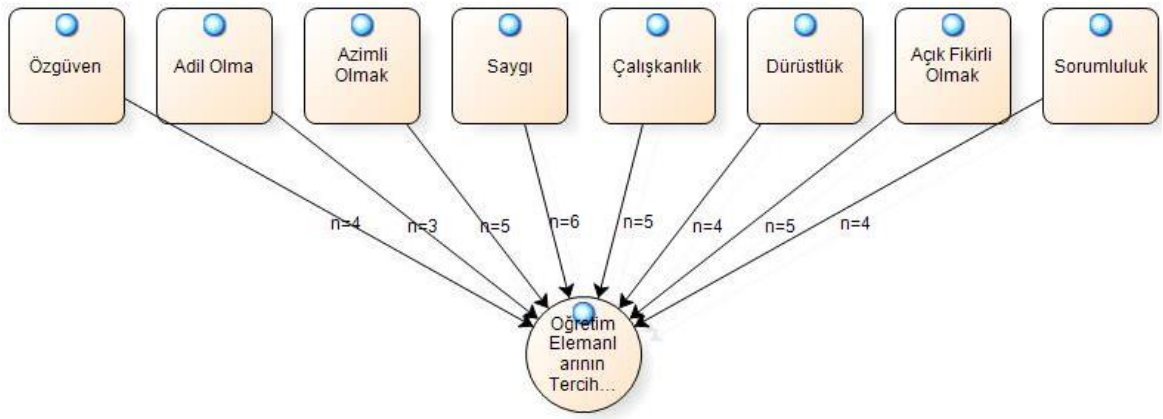
Aşağıda araştırmanın geçerlik ve güvenirliği ile ilgili olarak, Miles ve Huberman (1994) ve Merriam (2013) önerileri doğrultusunda yapılan çalışmalar açıklanmıştır. İç geçerliği artırmak için araştırmanın konusu ve metodolojisi ile görüşme soruları ile ilgili uzman görüşüne başvurulmuştur. İç geçerliği veya inanırlığın sağlanması için çalışmanın veri toplama ve veri analiz süreci çerçevesinde belirli bir doygunluğa ulaşıncaya kadar veri toplamaya ve analize devam edilmiş ve bu iş için yeterli zaman harcanmıştır. Araştırmanın dış güvenirliğini artırmak için araştırma süreci ve süreçte yapılanlar ayrıntılı bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, araştırmanın modeli, çalışma gurubu, veri toplama aracı, veri toplama süreci verilerin analizi ve yorumlanması tanımlanmıştır. Dış güvenirlik için yapılan bir başka çalışma ise her iki araştırmacı tarafından yapılan kodlamalar üzerinde Güvenirlik= Görüş Birliği/ Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı x 100 formülü uygulanmıştır. İki kodlayıcı arasında uyuşum yüzdesi % 92 olarak hesaplanmıştır. Örneğin araştırmacılardan biri rol-model olarak ve yaşayarak ifadelerinin iki ayrı alt tema olması gerektiğini ifade etmiş, ancak yapılan görüşmeler sonucunda bu iki ifadenin aynı alt tema altında ele alınmasına karar verilmiştir.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen bulgular, sorulara verilen cevaplar doğrultusunda oluşturulan temalar altında öğretim elemanlarının görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılarak verilmekte ve yorumlanmaktadır.

Öğretim Elemanlarının Öncelikli Olarak Tercih Ettiği Değerlere Yönelik Görüşler

Öğretim elemanlarının öğrencilerinde bulunmasını istedikleri değerleri tespit etmek amacıyla "Öğrencilerinizde en çok bulunmasını istediğiniz üç değeri aşağıdaki listeden seçerek önem sırasına koyunuz ve gerekçesini açıklayınız. Listede olmayan değerler varsa gerekçesiyle birlikte lütfen onları da ekleyiniz" ifadesi yöneltilmiştir. Öğretim elemanlarının öğrencilerinde bulunmasını istediği değerler ile ilgili görüşlerinden oluşturulan model Şekil 1'de sunulmuştur.

Şekil 1. Öncelikli olarak tercih edilen değerler

Şekil 1 incelendiğinde öğretim elemanlarının öğrencilerinde bulunmasını istedikleri değerlerden en fazla öne çıkarılan değerin "saygı" olduğu görülmektedir (n=6). Bununla birlikte "açık fikirli olmak, azimli olmak, çalışkanlık" gibi değerler de öncelik sırasında üst sıralarda yer almaktadır. Bu değerlerin tercih edilme gerekçesiyle ilgili olarak öğretim elemanlarının görüşleri şu şekildedir:

Her ne olursa olsun, insanın olaylara ve bireylere saygı penceresinden bakması gerekir diye düşünüyorum. Saygıyı hak etmeyen insan yoktur bence. Tabi yapılan eylemler bazen kin ve nefrete sebebiyet verebilir ama ben saygı derken yaratılanların ilk, saf, temiz hallerine ve bunların beslenmesine duyulan saygıyı kastediyorum. Eğer saygılı olmayı, dinlemeyi, başka insanları oldukları gibi kabul edebilmeyi öğrenebilirsek, daha yaşanılabilir bir hayatın var olduğunu gösterebiliriz diye düşünüyorum. (Eğitim Fakültesi, Araş. Gör., Bay)

Birbirine saygı göstermeyen insanların sağlıklı bir iletişim gerçekleştirebilmeleri mümkün değildir. (Fen Edebiyat Fakültesi, Yrd. Doç. Dr., Bay)

Kişilere ve görüşlere duyulan saygı bir eğitimcinin profesyonel bakış açısına sahip olmasındaki en önemli etkendir. (Eğitim Fakültesi, Araş. Gör. Bayan)

Açık fikirliliği bilimsel gelişmenin ilk ayağı olarak görüyorum. (Fen Edebiyat Fakültesi, Doç. Dr. Bay)

Öğrencilerimizin açık fikirli olması ya da o özelliği kazanmış olmaları benim için önemlidir. Fikirlerini açık bir şekilde ortaya koyabilenler, birey olma noktasında önemli bir aşamaya gelmiş bulunacaklardır. Açık fikirli olmak beraberinde karşılıklı görüş alışverişine imkan sağlayan bir özelliktir. Bu da bireylerin empati kurmasını kolaylaştırır ve bu vesileyle insanların barış içerisinde beraber yaşamalarını kolaylaştırır. (Eğitim Fakültesi, Yrd. Doç. Dr., Bay)

Çalışkanlık bir öğrencide istenen en önemli özelliktir. Gelişmiş bir zeka ile de bir araya geldiğinde hem kişinin hem de toplumun gelişmesi kaçınılmaz olacaktır. (Fen Edebiyat Fakültesi, Doç. Dr., Bayan)

İnsanlar bebeklikten özgüvenli yetişirlerse bence kendilerini yeteneklerine göre en güzel şekilde yetiştirebilirler. Listede geçen birçok özelliğe de sahip olurlar. (Fen Edebiyat Fakültesi, Yrd. Doç. Dr., Bayan)

Kendine güvenemeyen insanlar birçok sefer başarıyı tadamazlar. Bu yüzden özgüvenli öğrenciler yetiştirmeye gayret ediyorum. (Eğitim Fakültesi, Öğr. Gör., Bay)

Bütün toplumsal huzursuzlukların temelinde adalet vardır. Adalet toplumsal bütün değerlerin temelinde bulunur. (Fen Edebiyat Fakültesi, Yrd. Doç. Dr., Bay)

İnsanda eğer bir parça dahi azim olmazsa geleceğe dair pek fazla başarıya ulaşılamayacağını düşünenlerdenim. Azim ve hayal… İkisini bütünleştiren insan, amacına ulaşmak için çabalar. Bu yüzden de azim, bence başarıdaki diğer unsurlardan bir kısmını bize getiren bir unsurdur. (Fen Edebiyat Fakültesi, Okutman, Bayan)

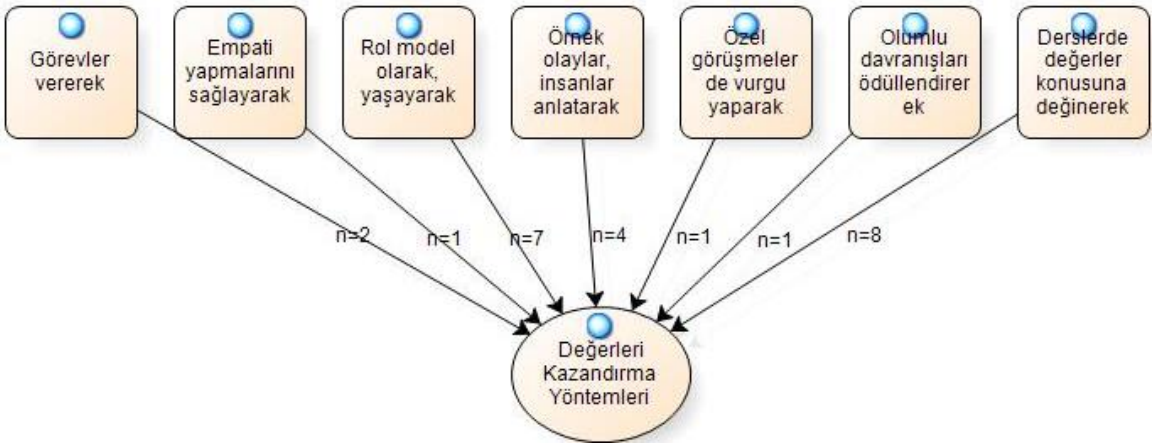
Dürüstlük kişisel gelişim açısından önemli bir değerdir. Dürüstlük kişinin ruh sağlığında ve hayatında sağlıklı bir süreç sağlar. Hem çevresi, hem de kendisi açısından olayları doğru şekilde yorumlar. Öğrencinin öğretimi sırasında yansıtacağı düşünceleri, yaptığı çalışmaları karşıdakine doğru bir şekilde belirtmesi önemlidir. (Eğitim Fakültesi, Arş. Gör., Bayan)

Her anlamda ve her şekilde sorumluluk sahibi bir eğitimci sayesinde, düzenli bir eğitim ve bu değerlerin çocuklara aşılanması gerçekleşecektir. (Eğitim Fakültesi, Arş. Gör., Bayan)

Öğretim elemanlarının öğrencilerde görmek istedikleri değerleri tercih etmede yoğunluklu olarak; kişilerarası ilişkileri, bilimsel düşünceyi ve öğrencilerin kendilerini geliştirmelerini göz önünde bulundurdukları görülmektedir.

Öğretim Elemanlarının Değerleri Kazandırma Yöntemleri

Öğretim elemanlarının öğrencilerine değerleri kazandırmak için hangi yöntemler kullandıklarını tespit etmek amacıyla "Değerleri öğrencilerinize kazandırmak için neler yapıyorsunuz?"sorusu yöneltilmiştir. Öğretim elemanlarının değer kazandırma yöntemleri ile ilgili görüşlerinden oluşturulan model Şekil 2'de sunulmuştur.

Şekil 2. Değer kazandırma yöntemleri

Şekil 2 incelendiğinde, değerlerin kazandırılma yöntemi ile ilgili olarak öğretim elemanlarının en çok derslerde değerler konusuna değinerek (n=8) söz konusu değerleri kazandırmaya çalıştıkları görülmektedir. Bundan başka öğretim elemanları öncelikle kendilerinin yaşayarak, rol model olarak bu değerleri kazandırabileceklerini, ayrıca örnek olaylar veya insanlar yoluyla da değerleri kazandırmaya çalıştıklarını belirtmektedirler. Değer kazandırma yöntemleri ile ilgili olarak öğretim elemanlarının görüşleri şu şekildedir:

Değerler eğitiminin örgün eğitim verilerek yaptırılabileceğine inanmıyorum. Öğretmen/öğretim elemanı değerleri yaşayarak anlatabilir. (Fen Edebiyat Fakültesi, Doç. Dr., Bay)

Öncelikle öğrencilere belirli değerler doğrultusunda davranmaya çalışıyorum. Böylelikle onlara rol model olmaya gayret ediyorum. (Eğitim Fakültesi, Öğr. Gör., Bay)

Sınıfta anlatarak, örnekleyerek, toplum ve medyadan hareketle somutlaştırarak anlatmaya çalışıyorum. (Fen Edebiyat Fakültesi, Yrd. Doç. Dr., Bayan)

Öğrencilerde görmek istediğim değerleri öncelikle kendi hayatımda rol model olarak onlara gösteriyorum. Yoksa adil olmayan bir hoca adaletten, saygılı olmayan akademisyen saygıdan bahsedemez. (Fen Edebiyat Fakültesi, Araş. Gör., Bay)

Bence en önemli olan o değerleri yaşamak. İnsan yaşayarak en iyi dersi verir. (Eğitim Fakültesi, Araş. Gör., Bayan)

Derste ya da ders aralarında bu önemli değerlerden bahsediyorum. Bu değerlere sahip sanatçı, bilim adamı, varsa televizyon programları, ilgili kitaplardan bahsederek bu değerleri kazandırmaya çalışıyorum. (Fen Edebiyat Fakültesi, Prof. Dr., Bay)

Öncelikle bu değerlerin kendimizde mevcut olması ve öğrencilere bu değerleri anlatarak değil, onlara göstererek kazandırmak gerektiğini düşünüyorum. Elbette bu değerleri öğrencilere anlatmak gerekir, fakat biz bu değerlere sahip olmazsak öğrencilerimiz üzerinde hiçbir etkimizin olmayacağı aşikârdır. (Eğitim Fakültesi, Yrd. Doç. Dr., Bay)

Ders işleyişi veya özel görüşmelerde örneklerle kazandırmak istediğim davranışa vurgu yapıyorum. (Fen Edebiyat Fakültesi, Doç Dr., Bay)

Yaptığı şeyi bir başkasının da kendisine yapması durumunda ne hissedeceğini veya nasıl bir tepki vereceğini sorup (empati) bir an bile olsa düşünmesini sağlamaya çalışıyorum. (Fen Edebiyat Fakültesi, Okutman, Bayan)

Sorumluluk duygusunun kazanılması için onlara çeşitli görevler veriyorum. (Fen Edebiyat Fakültesi, Doç. Dr., Bay)

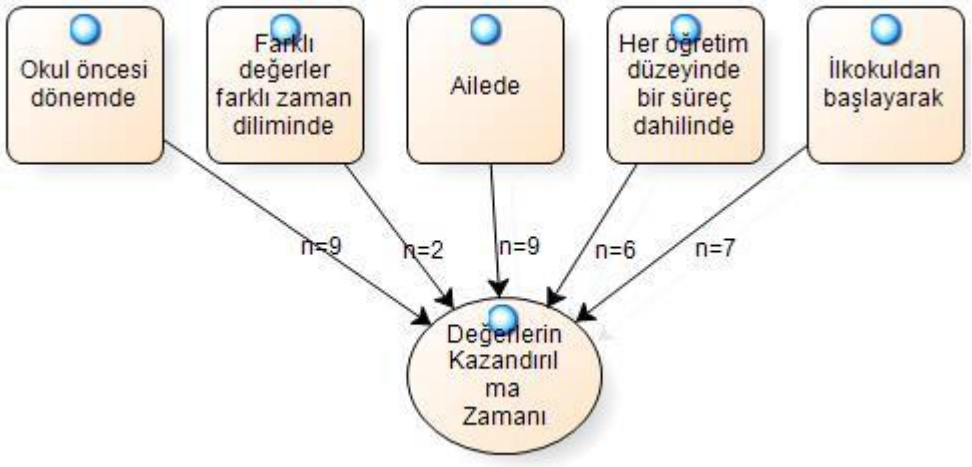
Bu değerlerle ilgili çeşitli yaşanmış hikayeler anlatıyorum. Örnekler veriyorum. Bu değerlerin kişiye ve topluma kazandırdığı olumlu katkılardan bahsediyorum. Bu değerlere sahip kişileri sınıf ortamında taltif ediyorum. (Fen Edebiyat Fakültesi, Yrd. Doç. Dr., Bay)

Yanlışları eleştirirken, doğrusunun yapılması durumunda övgülerimi belirtirim. (Fen Edebiyat Fakültesi, Yrd. Doç. Dr., Bay)

Öğretim elemanlarının görüşleri, değerleri kazandırmada çoğunlukla rol-model olmanın üzerinde durduklarını ve bu yönüyle değer kazandırma sürecinde sorumluluk aldıklarını göstermektedir. Ayrıca öğretim elemanlarının görüşleri, bu yönde belirli bir program olmamasına rağmen değer kazandırmayı amaçladıklarını göstermesi yönüyle de önemlidir.

Öğretim Elemanlarının Değerlerin Kazandırılma Zamanı İle İlgili Görüşleri

Öğretim elemanlarının öğrencilere değerlerin kazandırılma zamanı ile ilgili görüşlerini tespit etmek amacıyla "Sizce değerler öğrencilere hangi öğretim düzeyinde kazandırılmalı? Neden?"sorusu yöneltilmiştir. Öğretim elemanlarının değer kazandırılma zamanı ile ilgili görüşlerinden oluşturulan model Şekil 3'te sunulmuştur.

Şekil 3. Değerlerin kazandırılma zamanı

Şekil 3 incelendiğinde, değerlerin kazandırılma zamanı ile ilgili olarak öğretim elemanlarının en çok "ailede (n=9), okul öncesi dönemde (n=9) ve ilkokuldan başlayarak (n=7)" yanıtlarını verdikleri görülmektedir. Bununla birlikte öğretim elemanları değerlerin her öğretim düzeyinde kazandırılmasının

hedeflenmesi gerektiğini ve her öğretim düzeyinde kazandırılacak değerin farklı olduğunu belirtmişlerdir. Değer kazandırma zamanı ile ilgili olarak öğretim elemanlarının görüşleri şu şekildedir:

Bence bu değerler her şeyden önce ailede kazandırılmalı. Çocuklar sevgi dolu, hayatla ümitle bakan anne babalar tarafından yetiştirilirse zaten özgüvenli olurlar. Özgüvenli insan cesaretli, çalışkan, idealist, vb. birçok meziyete sahip olabilir. Bu eğitim okulöncesinde, ilköğretimde beslenmelidir. (Fen Edebiyat Fakültesi, Yrd. Doç. Dr., Bayan)

Öncelikle aile yoluyla kazandırılmalıdır. Aile çocuğa 0-6 yaş arası sorumlulukları ve değerleri anlatmalıdır. Sonra ilkokulda öğretmenin ailenin verdiği bu bilinci geliştirmesi gerekir. Değer ve sorumluluk payında en büyük dilimi aile ve ilkokul öğretmeni paylaşır. Ortaokul ve lisede öğretmenin etkisinin azalmasından dolayı aile tekrar ipi göğüslemelidir. Üniversitede ise artık öğrenci aldığı değer ve sorumluluk bilincini gösterme dönemine geçer. (Fen Edebiyat Fakültesi, Yrd. Doç. Dr. Bayan)

Bu değerler özellikle okul öncesi ve ilköğretim dönemlerinde kazandırılmaya çalışılmalıdır. Çünkü bu yaşlarda hem çocukların bu değerleri benimsemeleri kolay olur, hem de bunların ileriki yıllardaki günlük yaşam pratiklerindeki kalıcılıkları da olası bir durumdur. Ancak bunlar yaşam boyu öğrenilmesi/kazanılması gereken değerlerdir. (Eğitim Fakültesi, Yrd. Doç. Dr., Bay)

Elbette ki okul öncesi dönemde, ilköğretim olarak anasınıfında kazanılması-kazandırılması gereken değerlerdir bunlar. Kişiliğin önemli ve büyük orandaki kısmı bu dönemde gelişmekte olduğu için. Daha sonraki dönemlerde bireyin çabası ve kendisini yetiştirmesi sayesinde olması da mümkün, fakat oturması zor olur. Bu sebeple aileden sonra bireyin sahip olması gereken bu değerleri kazandırmak okul öncesi öğretmenine düşer. (Eğitim Fakültesi, Araş. Gör., Bayan)

Bence bu değerler ilköğretimin ilk yılından başlayarak, hatta okul öncesi dönemden başlayarak öğrencilere kazandırılmaya çalışılmalıdır. Nedeni sorulacak olursa, "Ağaç yaş iken eğilir" atasözü bu durumu açıklamada en uygun cümle olarak verilebilir. Öğrencinin bilgiye en aç olduğu, zihnini en fazla yapılandırdığı, en çok model aldığı ve model alarak öğrendiği, kişisel gelişiminde en aktif olarak rol aldığı dönem çocukluk dönemi olduğu içindir. (Eğitim Fakültesi, Doç. Dr., Bay)

İlkokul, ortaokul, lise ve üniversite düzeylerinin her birinde değerler eğitimi verilebilir. Bununla birlikte üniversite öncesinin, özellikle ilkokul ve ortaokul seviyesinin en uygun seviye olduğunu düşünüyorum. (Fen Edebiyat Fakültesi, Arş. Gör., Bay)

Dürüstlük değerinin öğrencilere okul öncesi dönemde kazandırılması gerekmektedir çünkü ahlaki değerlerin bireylere sonradan kazandırılması zordur. Aynı şekilde azimli olmak da böyledir. Bununla birlikte, açık fikirliliğin temel eğitim seviyesinde, ortaokul düzeyinde kazandırılmasının öğrencinin gelişim aşamasında önemli olduğunu düşünüyorum. (Eğitim Fakültesi, Yrd. Doç. Dr., Bay)

Öğretim elemanlarının değerlerin kazandırılma zamanına ilişkin farklı görüşleri olduğu ve bütün olarak değerlendirildiğinde bu görüşlerin bütün bir eğitim sürecini kapsadığı görülmektedir. Dolayısıyla öğretim elemanları değerler eğitimi konusunu belirli bir zaman dilimiyle sınırlı görmemektedirler.

Sonuçlar ve Tartışma

Öğretim elemanlarının değer öğretimine yönelik görüşlerinin incelenmesinin sonucunda elde edilen bulgular ışığında aşağıda tartışma süreci gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın birinci bulgusuna göre öğretim elemanlarının öğrencilerde en çok görmek istediği değer saygıdır. Çünkü öğretim elemanları saygıyı kişilerarası iletişimin vazgeçilmez bir unsuru olarak görmektedirler. Değerler eğitimi üzerine yapılan bazı çalışmalarda da (Türkkahraman, 2014; Can, 2008; Thornberg, 2008) değerlerin sosyal yönüne vurgu yapılmaktadır. Ayrıca bu sonuç, Çelikkaya ve Filoğlu (2014) ve Thornberg ve Oğuz (2013) tarafından yapılan çalışmada, öğretmenlerin en çok sosyal ilişkilere dayalı değerlerin ve sorumluluğun öğrenciler tarafından benimsenmesini önemsediklerini bulgusunu da desteklemektedir. Saygıdan sonra en çok önemsenen değerlerin ise "Açık fikirli olmak, Azimli olmak ve Çalışkanlık" olduğu görülmektedir. Bu değerlerin tercih edilme sebebinin araştırmanın bir yükseköğretim kurumunda yapılması ve öğretim elemanlarının öğrencilerinden akademik hayatın gerektirdiği bazı değerlere sahip olmalarını beklemesi olduğu söylenebilir. Öğretim elemanları sözü edilen değerlere sahip olmayan kişilerin iyi birer akademisyen ve başarılı birer öğretmen olamayacağını düşünmektedirler.

Çalışmanın ikinci bulgusu ışığında incelenen görüşlere bakıldığında, değerlerin kazandırılma yöntemine ilişkin, öğretim elemanlarının en çok derste yeri geldiğinde değinerek ve rol-model olarak değerleri kazandırmaya çalıştıkları görülmektedir. Nitekim Thornberg (2008) öğretmenlerle yaptığı çalışmada öğretmenlerin değerler eğitimini bir plan dahilinde ve profesyonel olarak yapmadıkları sonucuna ulaşmıştır. Mevcut çalışmanın sonuçları da bu çalışmayı destekler niteliktedir. Öğretim elemanları değerleri gelişigüzel bir şekilde kazandırmaya çalışmakta ve belirli yöntem ve teknikler kullanmamaktadır. Bunun sebebi değerler eğitiminin üniversite düzeyinde çok fazla ele alınmaması ve öğretim elemanlarının değerlerin önceden kazanılmış olması gerektiğini düşünmeleri olabilir.

Literatürde öğretmenlerin rol-model olarak değerleri öğrettiklerini gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Can, 2008; Çelikkaya ve Filoğlu, 2014; Thornberg ve Oğuz 2013; Sanger ve Osguthorpe, 2013). Oğuz'un (2012) öğretmen adaylarıyla yaptığı çalışmada, katılımcılar öğretmenlerin model olması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu çalışmada elde edilen bulgular incelendiğinde, öğretim elemanlarının rol-model olarak ve kendi hayatlarından örnekler sunarak öğrencilere değerleri kazandırmaya çalışmaları, literatürü destekler niteliktedir. Öğretim elemanları kendilerinin göstermediği veya tersini yaptıkları değerleri öğrencilerden beklemenin gerçekçi olmadığını düşünmektedirler. Nitekim, öğrenciler öğretim elemanlarının kendileri de yaşayarak gösterdikleri değerleri daha çabuk ve kolay benimseyecektir. Bununla birlikte sadece rol-model olmak değerlerin kazandırılmasında yeterli olmayabilir. Öğrencilerin kendilerinin de bu değerleri göstereceği durumlar oluşturmak, derslerde bahsetmek gibi eylemler de değer kazanım sürecini olumlu etkileyecektir.

Araştırmanın üçüncü bulgusu ise öğretim elemanları değerlerin en çok okul öncesi dönemde ve ailede kazandırılması gerektiği şeklinde tespit edilmiştir. Nitekim değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmalarda (Akbaş, 2008; Kurtdede Fidan, 2009; Oğuz, 2012) ailenin değer eğitiminde kritik bir öneme sahip olduğu belirtilmektedir. Değerlerin okul öncesi dönemde kazandırılması gerektiği görüşünün çokça ifade edilmesinde ise bireylerin kişiliğinin 0-6 yaşları arasında şekillendiği görüşünün etkili olduğu söylenebilir.

Araştırmanın bulguları kapsamında araştırmacılar tarafından aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:
- Değerler eğitimi konusunda ailelere önemli görevler düşmektedir. Bu sebeple değerler eğitimi ile ilgili aile eğitim programları düzenlenebilir.
- Her yaş ve öğrenim seviyesinde öne çıkan değerler belirlenerek, değerler eğitimi bütün öğretim hayatında ele alınabilir.
- Özellikle de üst kademe öğrenim kurumlarında değerler eğitimine yönelik planlı, programlı etkinlikler düzenlenebilir.

Kaynakça

Acat, M. B. ve Aslan, M. (2011). Okulların karakter eğitimi yetkinliği ölçeği, *Değerler Eğitimi Dergisi, 9*(2), 7-27.

Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi,* 6(16), 9-27.

Altunay, E. ve Yalçınkaya, M. (2011). Öğretmen adaylarının bilgi toplumunda değerlere ilişkin görüşlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 17*(1), 5-28.

Bakioğlu, A. ve Tokmak, N. (2009). Öğretmenlerin değer yargılarının eğitim süreçlerine etkisinin incelenmesi. *M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi,* 30, 65-83.

Balcı, F. A. ve Yelken, T. Y. (2010). İlköğretim öğretmenlerinin "değer" kavramına yükledikleri anlamlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 39, 81-90.

Balcı, F. A., Yelken, T. Y. (2013). İlköğretim sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve değer eğitimi uygulamaları konusunda öğretmen görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD), 14*(1), 195-213.

Can, Ö. (2008). *Dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri,* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Çelikkaya, T., Filoğlu, S. (2014). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değere ve değerler eğitimine ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri. 14*(4),1- 16. doi: 10.12738/estp.2014.4.1605.

Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması*, Yayımlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Dilmaç, B., Bozgeyikli, H. ve Çıkılı, Y. (2008). Öğretmen adaylarının değer algılarının farklı değişkenler açısından incelenmesi, *Değerler Eğitimi Dergisi, 6*(16), 69-91.

Dilmaç, B., Ertekin, E. ve Yazıcı, E. (2009). Değer tercihleri ve öğrenme stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi, 7(*17), 27-47.

Doğanay, A.(2006). *Değerler eğitimi*. C. Öztürk (Ed.). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi: Yapılandırmacı bir yaklaşım* (s. 255-286). Ankara: Pegem.

Dönmez, B. ve Cömert, M. (2007). İlköğretim okulu öğretmenlerinin değer sistemleri. *Değerler Eğitimi Dergisi, 5*(14), 29-59.

Izgar, G. (2013). *İlköğretim okulu 8. sınıf öğrencilerine uygulanan değerler eğitimi programının demokratik tutum ve davranışlarına etkisi*, Yayımlanmamış doktora tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.

Katılmış, A., Ekşi, H. ve Öztürk, C. (2010). Sosyal bilgiler dersi kazanımlarıyla bütünleştirilmiş bilimsellik odaklı karakter eğitimi programının etkililiği, *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 1*(1), 50-87.

Kurtdede Fidan, N. (2009). Öğretmen adaylarının değer öğretimine ilişkin görüşleri, *Kuramsal Eğitim Bilim*, *2*(2), 1-18.

LePage, P., Akar, H., Temli, Y., Şen, D., Hasser, N.& Ivins, I. (2011). Comparing teachers' views on morality and moral education, a comparative study in Turkey and United States. *Teaching and Teacher Education*, 27, 366-375. doi:10.1016/j.tate.2010.09.005

Linkona, T. (1997) Educating for character: A comprehensive approach. In A. Molnar (ed.) *The construction of children's character.* Chicago: University of Chicago Press.

Memiş, A. ve Gedik, E. G. (2010). Sınıf öğretmenlerinin değer yönelimleri. *Değerler Eğitimi Dergisi, 8*(20), 123-145.

Merriam, S., B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. (S. Turan, Çev. Ed.). Ankara: Nobel Yayınevi (2009).

Meydan, A. ve Bahçe, A. (2010). Hayat bilgisi öğretiminde değerlerin kazandırılma düzeylerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, *1*(1), 20-37.

Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis.* London: Sage Ltd.

Neslitürk, S. (2013). *Anne değerler eğitimi programının 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyine etkisi,* Yayımlanmamış doktora tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.

Oğuz, E. (2012). Öğretmen adaylarının değerler ve değerler eğitimine ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, *12*(2), 1309-1325.

Özdaş, F. (2010). *Ortaokullarda değerler eğitimi ve istenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi*, Yayımlanmamış doktora tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.

Özmen, C., Er, H. ve Gürgil, F. (2012). İlköğretim branş öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin görüşleri üzerine bir araştırma, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9*(17), 297-311.

Patton, M.Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemler. (*M. Bütün ve S.B. Demir Çev. Ed.) Ankara: Pegem (2002).

Sanger, M. N., & Osguthorpe, R. D. (2013). Modeling as moral education: Documenting, analyzing, and addressing a central belief of preservice teachers. *Teaching and Teacher Education,* 29, 167–176. doi:10.1016/j.tate. 2012.08.002

Senemoğlu, N. (2011). *Gelişim öğrenme ve öğretim.* Ankara: Pegem.

Thornberg, R. (2008). The lack of professional knowledge in values education, *Teaching and Teacher Education,* 24, 1791–1798. doi:10.1016/j.tate. 2008.04.004

Thornberg, R.& Oğuz, E. (2013). Teachers' views on values education: A qualitative study in Sweden and Turkey. *International Journal of Educational Research,* 59, 49-56. doi:10.1016/j.ijer.2013.03.005

Türkkahraman, M. (2014). Social values and value education. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 116, 633-638. doi:10.1016/j.sbspro. 2014.01.270

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* Ankara: Seçkin.

Yılmaz, E. (2009). Öğretmenlerin değer tercihlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 109-128.

Yiğittir, S. ve Öcal, A. (2011). Lise tarih öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi konusundaki görüşleri. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 13*(20), 117-124.